

Robert Kłosowicz, *Konteksty dysfunkcyjności państw Afryki Subsaharyjskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2017, ss. 546.

Od dziesięciu lat w wystąpieniach konferencyjnych oraz w pracach publikowanych przez Roberta Kłosowicza widać wyraźnie zainteresowanie badawcze dotyczące stosunków międzynarodowych w Afryce Subsaharyjskiej, ze szczególnym naciskiem na problem dysfunkcyjności państwa. Rozwój tych zainteresowań z pewnością umożliwiło jego zaangażowanie w pracę w projektach badawczych, w ramach których prowadził badania terenowe w 20 państwach o największym współczynniku dysfunkcyjności na terenie Afryki Subsaharyjskiej, m.in. w Somalii, Republice Środkowoafrykańskiej, Gwinei Bissau, Zimbabwie, Erytrei i Etiopii. Badał bardzo wnikliwie i kompetentnie dysfunkcyjność państwa w Afryce Subsaharyjskiej i jej źródła, wskazując m.in. na problem złych rządów i konflikty etniczne¹. Wskazał też, iż ta dysfunkcyjność jest przyczyną kryzysów humanitarnych² oraz stwarza problemy dla zachowania pokoju³. Szerzej jako państwo dysfunkcyjne omówił Republikę Środkowoafrykańską⁴. Po-

¹ M.in. R. Kłosowicz, *Państwa dysfunkcyjne w Afryce Subsaharyjskiej* [w:] R. Kłosowicz red., *Państwa dysfunkcyjne i międzynarodowe wysiłki zmierzające do ich naprawy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014, s. 11–64; Tenże, *Problem złych rządów jako jeden z czynników wpływających na dysfunkcyjność państw w Afryce Subsaharyjskiej* [w:] A. Żukowski red., *Konteksty bezpieczeństwa w Afryce. Problemy globalne, sektorowe, regionalne, lokalne*, Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2014, s. 95–116; Tenże, *Konflikty etniczne jako przyczyna upadku państwa w Afryce Subsaharyjskiej*, [w:] R. Kubicki, W. Saletra red., *Ewolucja społeczeństw i państw afrykańskich. Polityka, bezpieczeństwo i historia*, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Kielce 2015, s. 247–262.

² M.in. R. Kłosowicz, *Kryzysy humanitarne w Afryce Subsaharyjskiej jako konsekwencja upadku państwowości* [w:] J. Dobrowolska-Polak red., *Kryzysy humanitarne wywołane działalnością człowieka, Stabilizacja nieładu i destabilizacja ładu*, Instytut Zachodni, Poznań 2011, ss. 145–168; Tenże, *Państwa Sahelu „strefa kryzysów w Afryce Subsaharyjskiej* [w:] *Bilad as-Sudan. Varia*, red. W. Cisko, J. Różański, M. Ząbek, Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin 2017, s. 7–28.

³ M.in. R. Kłosowicz, *Upadek państwowości jako jedna z głównych przyczyn zagrożenia dla pokoju w Afryce Subsaharyjskiej po zakończeniu zimnej wojny* [w:] R. Kłosowicz, B. Szlachta, J. Węc red., *Dylematy strategiczne XXI wieku*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2013, ss. 299–314) i współpracy międzynarodowej (R. Kłosowicz, *Problem współpracy NATO-UE wobec wyzwań współczesnego świata. Przypadek państw dysfunkcyjnych*, [w:] T. Kośmider red., *Polityczno-wojskowe implikacje członkostwa Polski w NATO*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2014, ss. 131–155).

⁴ M.in. w tekstach: R. Kłosowicz, *Central African Republic: a portrait of a collapsed state after the last rebellion*, „Politeja. The Journal of the Faculty of International and Political Studies of the

ruszył także skomplikowaną kwestię Sudanu Południowego, odwołując się przy tym do przypadku angolańskiej Kabindy⁵.

W latach 2013–2017 Robert Kłosowicz był kierownikiem projektu badawczego pt. *Erytrea i jej destabilizujący wpływ na sytuację polityczną w Rogu Afryki*, uzyskanego w ramach konkursu „OPUS 4” Narodowego Centrum Nauki. Owocem zaangażowania w ten projekt był szereg prac poruszających także niezwykle skomplikowane relacje wewnętrzne i międzynarodowe w Rogu Afryki na przykładzie Etiopii⁶. Temu nurtowi badawczemu R. Kłosowicz poświęcił swoją ostatnią książkę pt. *Konteksty dysfunkcyjności państw Afryki Subsaharyjskiej* (Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2017, ss. 546). We „Wstępie” Autor podkreśla, iż celem jego monografii „jest próba ukazania problemu dysfunkcyjności państw Afryki Subsaharyjskiej w różnych kontekstach, jakie miały wpływ na jego powstanie, a także tych, które są związane ze współczesną kondycją państw tego regionu” (s. 17).

W omawianej książce nawiązuje do wielu tekstów wcześniej publikowanych zaznaczając, iż państwa dysfunkcyjne w Afryce Subsaharyjskiej charakteryzują się słabością funkcjonalną, delegitymizacją władzy, atomizacją społeczeństwa, klientelizmem, demonopolizacją władzy administracyjnej i wojskowej oraz utratą kontroli nad całością lub częścią terytorium państwowego. Na to nakłada się nowa relacja w polityce międzynarodowej, daleka od prostych podziałów na „demokratyczno-liberalny Zachód” i dawny „socjalistyczny” Blok Wschodni. W nowej rzeczywistości pierwsze skrzypce gra rynek globalny i brak wystarczających instrumentów nacisku ze strony społeczności międzynarodowej. Autor omawiając

Jagiellonian University in Kraków”, Księgarnia Akademicka, 2016, vol. 42, s. 33–51; Tenże, *Republika Środkowoafrykańska jako przykład upadku państw w Afryce Subsaharyjskiej*, [w:] A. Mania, R. Kłosowicz red., *Problem upadku państwa w stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, ss. 105–118.

⁵ R. Kłosowicz, *Can Cabinda follow the example of South Sudan? The problem of secessionism in contemporary Africa in the context of the „uti possidetis” principle* [w:] J. Oppenheimer, J. Pereira Leite, L. Mah red., *Espaço Lusófono 1974–2014. Trajectórias Económicas e Políticas*, CEa – Centro de Estudos sobre África, Ásia e América Latina CSG – Investigação em Ciências Sociais e Gestão Instituto Superior de Economia e Gestão / Universidade de Lisboa, Lisboa 2015, ss. 169–185.

⁶ N.in. R. Kłosowicz, *The Role of Ethiopia in the Regional Security Complex of the Horn of Africa*, “Ethiopian Journal of Social Sciences and Language Studies”, Jimma University, 2015, 2 (2), ss. 83–97; Tenże, *Etiopia oraz jej polityczne i militarne znaczenie w Rogu Afryki* [w:] E. Stadtmüller, Ł. Fijałkowski red., *Normy, wartości i instytucje we współczesnych stosunkach międzynarodowych. Tom Drugi*, Polskie Towarzystwo Studiów Międzynarodowych & Wydawnictwo Rambler, Warszawa 2015, ss. 225–242. W swoich badaniach sięga także marginalnie do innych regionów Afryki Subsaharyjskiej (R. Kłosowicz, *United States Africa Command* [w:] A. Walaszek, W. Bernacki red., *Amerykomania 2*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, ss. 429–446; R. Czekańska, R. Kłosowicz, *Satyagraha and South Africa. Part I: The origins of the relationship between the idea and the place in Mahatma Gandhi’s writings*, “Politeja. The Journal of the Faculty of International and Political Studies of the Jagiellonian University in Kraków”, Księgarnia Akademicka, 2016, vol. 40, ss. 31–46).

państwa dysfunkcyjne słusznie wybiera jako najlepszy przykład Afrykę Subsaharyjską, gdyż właśnie na tym obszarze znajduje się 2/3 państw uznanych za najbardziej dysfunkcyjne w skali globalnej.

Praca składa się z trzech części podzielonych na rozdziały i podrozdziały. Część pierwsza pt. *Teorie państw dysfunkcyjnych i metodologia badań* zawiera dwa rozdziały. Rozdział pierwszy poświęcony został rozważaniom teoretycznym nad zjawiskiem dysfunkcyjności państwa w Afryce Subsaharyjskiej, a rozdział drugi przedstawia metodologię badań nad dysfunkcyjnością państw w omawianym regionie. Część drugą pt. *Konteksty dysfunkcyjności państw Afryki Subsaharyjskiej* złożoną z czterech rozdziałów poświęcono omówieniu dysfunkcyjności państwa w Afryce Subsaharyjskiej, poczynając od historycznych uwarunkowań aż po dzień dzisiejszy. Zagadnienia te według Autora mają kluczowe znaczenie w kształtowaniu obecnej kondycji państw Afryki Subsaharyjskiej, a także opisywanego zjawiska dysfunkcyjności państwa. O jakości instytucji państwa świadczy wypełnianie przez nie podstawowych funkcji względem swoich obywateli, takich jak zapewnienie bezpieczeństwa, ochrony zdrowia, oświaty i rozwoju. Zjawiskami będącymi zewnętrznym przejawem słabości państw są: skala ubóstwa, migracji, konflikty wewnętrzne czy stan sił porządkowych. Część trzecia pt. *Podmiotowość państw Afryki Subsaharyjskiej w dyskursie o bezpieczeństwie międzynarodowym* składa się z pięciu rozdziałów i dotyczy państw Afryki Subsaharyjskiej jako przedmiotu badań w dyskursie o bezpieczeństwie międzynarodowym, który często związany jest z problemem dysfunkcyjności państw i ich wpływem na stosunki międzynarodowe.

Jak słusznie zwraca uwagę Autor problem dysfunkcyjności państw był obecny w światowej rzeczywistości politycznej od początku istnienia organizmów państwowych i nie brakuje w historii przypadków państw niespełniających należycie i efektywnie swoich funkcji. Wydaje się też, że chociażby ze względów statystycznych wybrał trafnie badanie dysfunkcyjności państwa na przykładzie państw Afryki Subsaharyjskiej. W tym regionie przez kilka lat też prowadził badania dotyczące problemu dysfunkcyjności państwa. W pracy stosuje on różne metody i techniki badawcze obejmujące m.in. metodę historyczno-genetyczną, metodę porównawczą, jakościową analizę zawartości, analizę dokumentów z elementami analizy statystycznej. W książce wykorzystuje doświadczenia z badań terenowych w Afryce Subsaharyjskiej – co jest niezwykle istotne – i niestety trzeba przyznać niezwykle rzadkie w pracach z nauk politycznych. To doświadczenie pozwoliło mu na rozszerzenie zakresu prowadzonych badań na inne regiony świata.

W prezentowanej monografii widoczne jest, iż Autor starał się kompleksowo opracować wszystkie najważniejsze uwarunkowania dysfunkcyjności państw Afryki Subsaharyjskiej, wykorzystując zarówno literaturę przedmiotu, raporty organizacji humanitarnych i pomocowych, a także rankingi dysfunkcyjności. Ko-

rzystając z tak różnych metod i różnorodnego materiału źródłowego R. Kłosowicz wykazuje bardzo dużą sprawność i doświadczenie w gromadzeniu i wykorzystywaniu zróżnicowanego materiału. W pracy tej daje się zauważyć jej charakter teoretyczny, co uwydatnia zwłaszcza dość szybkie przechodzenie od przypadków „szczegółowych” do „ogólnych” i odwrotnie.

Podsumowując można bez wątpienia stwierdzić, iż książka R. Kłosowicza pt. *Konteksty dysfunkcyjności państw Afryki Subsaharyjskiej* jest dziełem na wskroś oryginalnym i stanowi *novum* w polskiej literaturze przedmiotu. Bez wątpienia zaletą omawianej książki jest też to, że można polecić ją o wiele szerszemu gronu, niż tylko grono specjalistów. Klarowny język – jak na publikację naukową – pozwala do niej dotrzeć nie tylko recenzentom i badaczom, ale także „praktykom społecznym” i wielu innym czytelnikom zainteresowanym problemami współczesnej Afryki.

